

Ε' δημοτικού 14η ενότητα

Ε' δημοτικού Πάσχα 14η ενότητα

Πλησιάζουν οι ημέρες κατά τις οποίες οι χριστιανοί όπου Γης θα προσέλθουν στις εκκλησίες, θα προσευχηθούν, θα ψάλλουν, θα γιορτάσουν και θα χαρούν με την Ανάσταση του Θεανθρώπου. Με άλλα λόγια, πλησιάζει το Πάσχα. Ελάτε να διαβάσουμε ένα διήγημα του Ανδρέα Καρκαβίτσα¹ και να δούμε πώς γιορτάζουν την Ανάσταση τα μέλη του πληρώματος ενός πλοίου. Μέσα από την διήγηση του συγγραφέα θα δούμε να αναδεικνύονται οι αγνές μορφές του ελληνικού λαού που μοιάζουν με το Χριστό και τους αγίους. Στη συνέχεια, θα διαβάσουμε μια επιστολή του λογοτέχνη Γρηγορίου Ξενόπουλου σε εσάς, τα παιδιά με αφορμή τις ημέρες του Πάσχα.

1. Πάσχα στα πέλαγα

Ανδρέας Καρκαβίτσας

Το πλοίο ολοσκότεινο έσχιζε τα νερά ζητώντας ανυπόμονα το λιμάνι του. Δεν είχε άλλο φως παρά τα δύο χρωματιστά φανάρια της γέφυρας ζερβόδεξα²· ένα άλλο φανάρι άσπρο ακτινοβόλο ψηλά εις το πλωριό κατάρτι³ και άλλο ένα μικρό πίσω εις την πρύμη του. Τίποτε άλλο. Οι επιβάτες ήσαν όλοι ξαπλωμένοι στις κουκέτες⁴ τους, άλλοι

παραδομένοι στον ύπνο και άλλοι στους συλλογισμούς. Οι ναύτες και θερμαστές, όσοι δεν είχαν υπηρεσία εροχάλιζαν εις τα γιατάκια⁵ τους. Ο καπετάνιος με τον τιμονιέρη ορθοί

¹ Ο *Ανδρέας Καρκαβίτσας* (1866 – 1922) είναι ένας Έλληνας πεζογράφος ο οποίος αντλεί τα θέματά του τόσο από την ελληνική ύπαιθρο όσο και από τη ζωή των ναυτικών. Κορυφαία έργα του είναι τα “Διηγήματα” (1892) και κυρίως “Ο Ζητιάνος” (1896).

² αριστερά και δεξιά

³ μπροστινό κατάρτι

⁴ τα κρεβάτια στις καμπίνες του πλοίου

⁵ το στρώμα όπου κοιμούνται οι ναύτες, το κρεβάτι των ναυτών

στη γέφυρα⁶, μαύροι ίσκιои, σχεδόν εναέριοι, έλεγγες πως ήσαν πνεύματα καλόγνωμα, που εκυβερνούσαν στο χάος την τύχη του τυφλού σκάφους και των κοιμωμένων ανθρώπων...

Έξαφνα η καμπάνα της γέφυρας εσήμανε μεσάνυχτα. Μεσάνυχτα εσήμανε και η καμπάνα της πλώρης. Το καμπανοχτύπημα γοργό, χαρούμενο, επέμενε να ρίχνει τόνους μεταλλικούς περίγυρα, κάτω στη σκοτεινή θάλασσα και ψηλά στον αστροφώτιστο ουρανό και να κράζει όλους εις το κατάστρωμα. Και με μιας το σκοτεινό πλοίο επλημμύρισε από φως, από θόρυβο, από ζωή. Το πλήρωμα άφησε τα γιατάκια του και οι επιβάτες τις κουκέτες τους.

Τα ξάρτια, τα σχοινιά, οι κουπαστές έλαμπαν σαν επιτάφιοι από τα κεριά. Και δεν ήταν εκείνη τη στιγμή το καράβι παρά ένα μεγάλο πολυκάντηλο, που έφευγε απάνω στα νερά σαν πυροτέχνημα.

Η γέφυρα στρωμένη με μία μεγάλη σημαία εμοιάζε αγιατράπεζα. Ένα κανίστρι⁷ με κόκκινα αυγά και άλλο με λαμπροκούλουρα ήταν απάνω. Ο πλοίαρχος σοβαρός με ένα κεριά αναμμένο στο χέρι άρχισε να ψέλνει το Χριστός Ανέστη. Το πλήρωμα κι οι επιβάτες γύρω του, ξεσκούφωτοι και με τα κεριά στα χέρια, ξανάλεγαν το τροπάρι ρυθμικά και με κατάνυξη⁸.

- Χρόνια πολλά, κύριοι!... Χρόνια πολλά, παιδιά μου!.. ευχήθηκε άμα ετέλειωσε τον ψαλμό, γυρίζοντας πρώτα στους επιβάτες κι έπειτα στο πλήρωμα ο πλοίαρχος.

- Χρόνια πολλά καπετάνιε! χρόνια πολλά!... απάντησαν εκείνοι ομόφωνοι.
- Και του χρόνου στα σπίτια σας, κύριοι! Και του χρόνου στα σπίτια μας, παιδιά! ξαναείπε ο πλοίαρχος, ενώ ένα μαργαριτάρι εφάνη στην άκρη των ματιών του.
- Και του χρόνου στα σπίτια μας, καπετάνιε!

Έπειτα επέρασε ένας ένας, πρώτα οι επιβάτες έπειτα το πλήρωμα, επήραν από το χέρι του το κόκκινο αυγό και το λαμπροκούλουρο και άρχισαν πάλι οι ευχές και τα φιλήματα:

- Χριστός Ανέστη.
- Αληθώς ο Κύριος.
- Και του χρόνου σπίτια μας...

⁶ το κατάστρωμα του πλοίου όπου υπάρχει το τιμόνι, δηλαδή το πηδάλιο. Από τη γέφυρα γίνεται η πλοήγηση του πλοίου· ο τιμονιέρης υπακούοντας στις εντολές του καπετάνιο οδηγεί το καράβι στη ρότα του.

⁷ πλατύ πιάτο κατασκευασμένο από καλάμι ή πλαστικό

⁸ με αίσθημα μεγάλης θρησκευτικής λατρείας και αφοσίωσης

Οι επιβάτες ετράβηξαν στις θέσεις τους να φάνε τη μαγερίτσα. Οι ναύτες ζευγαρωτά στους διαδρόμους, εγελούσαν, εσπρώχονταν συναμεταξύ τους, έτρωγαν λαίμαργα, εκαλοχρονίζοντο σοβαρά και κοροϊδευτικά.

Έπαψε το καμπανοχτύπημα· ένα ένα έσβησαν τα κεριά. Το καράβι εβυθίστηκε πάλι στην ησυχία του. Ο καπετάνιος και ο τιμονιέρης καταμόναχοι επάνω στη γέφυρα, πνεύματα θαρρείς εναέρια, εξακολουθούσαν τη δουλειά τους σιωπηλοί και άγρυπνοι:

- Γραμμή, τιμονιέρη!
- Γραμμή, καπετάνιε!

Και το πλοίο ολοσκότεινο πάλι εξακολούθησε να σχίζει τα νερά, ζητώντας ανυπόμονα το λιμάνι του.

1.1. Στο διήγημα που μόλις διαβάσαμε ποια μορφή έχει το ρόλο του ιερέα και πώς συμπεριφέρεται; Επίσης, ποιοι από τους συμμετέχοντες θυμίζουν τους πιστούς που προσέρχονται σε μια εκκλησία, για να ακούσουν τη θεία λειτουργία;

1.2. Το διήγημα του Καρκαβίτσα αρχίζει και τελειώνει με την ίδια εικόνα στην οποία χρησιμοποιούνται και παρόμοιες λέξεις. Ποια είναι αυτή η εικόνα και τι φανερώνει για τις δύο μορφές που πρωταγωνιστούν σε αυτή;

1.3α. Από τις μορφές που εμφανίζονται στο διήγημα, ποιος μοιάζει να είναι ο πιο αφοσιωμένος στα καθήκοντά του; Πού φαίνεται η αφοσίωσή του αυτή;

1.3β. Επίσης, ποιες μορφές φαίνονται να είναι παραδομένες στον ύπνο και να σηκώνονται μόνο όταν κάποιος άλλος τους ειδοποιήσει; Τι μπορεί να συμβολίζουν;

Να λάβετε υπ' όψιν σας και το ακόλουθο απόσπασμα από την Καινή Διαθήκη. Σε αυτό διαβάζουμε τι είχε συμβεί στον Ιησού Χριστό λίγο πριν τη σύλληψή του και την καταδίκη του: *Ύστερα [ο Ιησούς Χριστός] πήγε, όπως συνήθιζε, στο όρος των Ελαιών. Τον ακολούθησαν και οι μαθητές του. Όταν έφτασε στον συνηθισμένο τόπο τους είπε: «Προσευχηθείτε, για να μην σας νικήσει ο πειρασμός». Εκείνος απομακρύνθηκε από αυτούς και, αφού γονάτισε, άρχισε να προσεύχεται λέγοντας: «Πατέρα, αν θέλεις, γλύτωσέ με από αυτό το ποτήρι. Ας μη*

Ο Ιησούς στο όρος των Ελαιών
πίνακας του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου

γίνει, όμως, το δικό μου θέλημα». Όταν σηκώθηκε από την προσευχή, ήρθε προς τους μαθητές του και τους βρήκε να κοιμούνται, γιατί ήταν πολύ

κουρασμένοι από τη λύπη (Κατά Λουκάν Ευαγγέλιον, 22, 39 – 45).

2. Το Πρώτο μου Πάσχα

Γρηγορίου Ξενόπουλου⁹

Αγαπητοί μου

Αυτές τις ημέρες ξαναγυρίζω πάντα στα παιδικά μου χρόνια. Και θυμάμαι τις θαυμάσιες εκείνες γιορτές που χαϊρόμουν στην πατρίδα μου, όταν ήμουν μικρό αμέριμνο παιδί κι είχα τους καλούς μου γονείς να με φροντίζουν και να μ' οδηγούν σε όλα. Φυσικά και στην εκκλησία ή στα «θρησκευτικά μου καθήκοντα»... Όσο ήταν χειμώνας, η μητέρα μου μ' έπαιρνε μαζί της στον Άι-Γιάννη ή στη Φανερωμένη, τις γειτονικές μας εκκλησίες, που λειτουργούσαν κάπως αργά – από τις οχτώ η μια, από τις εννιά η άλλη. Μα όταν έμπαινε η άνοιξη, που μπορούσα να ξυπνώ και να βγαίνω πιο πρωί, ο πατέρας μου μ' έπαιρνε στην Επισκοπιανή ή στον Άγιο Χαράλαμπο, εξοχικές εκκλησίτσες αυτές, σ' ένα ωραίο παραθαλάσσιο προάστιο, που λειτουργούσαν από τις επτά. Μετά τη λειτουργία, κάναμε κι έναν ωραίο περίπατο στους Κήπους και γυρίζαμε λιγάκι κουρασμένοι μα πολύ ευχαριστημένοι και οι δύο.

Ω, ήταν τόσο όμορφα! Η άνοιξη είχε στολισμένες τις πρασινάδες με μαργαρίτες άσπρες και κίτρινες, με ολοκόκκινες παπαρούνες και μ' άλλα γαλάζια ή μαβιά αγριολούλουδα. Τι πολύχρωμο το χαλί που απλωνόταν στα χωράφια! Το έβλεπα κι από την ανοιχτή πόρτα της εκκλησιάς, καθώς άκουγα τα ψαλσίματα, τις ευχές και τα

ευαγγέλια. Τα ευαγγέλια προπάντων μ' άρεσαν πολύ. Είναι τόσο ποιητικά αυτά που λένε πριν και μετά το Πάσχα. Πρώτα των Βαΐων¹⁰ – και συνήθως απ' αυτή την Κυριακή άρχιζα να πηγαίνω στις εξοχικές εκκλησίτσες – έπειτα της Ανάστασης, έπειτα του Θωμά¹¹, των Μυροφόρων¹², της

⁹ Ο **Γρηγόριος Ξενόπουλος** (1867 – 1951) είναι συγγραφέας μυθιστορημάτων, διηγημάτων, κριτικών, άρθρων, χρονογραφημάτων και θεατρικών έργων. Στο έργο του περιγράφει την ελληνική κοινωνία της εποχής του στην Αθήνα και στην επαρχία. Επίσης, με το ψευδώνυμο *Φαίδων* δημοσίευε στο παιδικό περιοδικό «*Η Διάπλασις των Παίδων*» σειρά επιστολών (Αθηναϊκές Επιστολές) στις οποίες προσπαθούσε να μεταδώσει γνώσεις και ήθος στα μικρά παιδιά. Μία από αυτές τις επιστολές είναι και αυτή που διαβάζουμε στο φύλλο εργασίας μας.

¹⁰ η Κυριακή πριν από την Μεγάλη Δευτέρα. Την Κυριακή των Βαΐων η Εκκλησία εορτάζει τη θριαμβευτική είσοδο του Χριστού στην Ιερουσαλήμ. Τότε οι πιστοί τον είχαν υποδεχτεί με βάρδια, δηλαδή με κλαδιά από φοίνικες, δάφνες και μυρτιές.

¹¹ η Κυριακή του Θωμά εορτάζεται μια εβδομάδα μετά την Κυριακή του Πάσχα

¹² οι Μυροφόρες ήταν οι τρεις πιστές γυναίκες της Γαλιλαίας, μαθήτριες του Ιησού Χριστού, οι οποίες πήγαν στον τάφο Του, τρεις ημέρες μετά την ταφή, για να αλείψουν το σώμα Του με μύρα, δηλαδή με αρώματα. Εκεί άκουσαν πρώτες από τον άγγελο το μήνυμα της Ανάστασης βλ. κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο, 28, 1 – 10.

Σαμαρείτιδος... Ο παπα-Λογοθέτης, εφημέριος¹³ στον Άι-Χαράλαμπο, πολύ γραμματισμένος τα έλεγε θαυμάσια. Λέξη προς λέξη, μ' έκφραση, με τόνο ώστε να καταλαβαίνει το νόημα κι ο αγράμματος. Κι αλήθεια, στις εκκλησίτσες εκείνες το περισσότερο πήγαιναν απλοί, ταπεινοί άνθρωποι του λαού – ψαράδες, βαρκάρηδες, κηπουροί, μυλωνάδες. Και σου 'κανε χαρά να τους βλέπεις ντυμένους κυριακάτικα, ν' ακούνε με τόση ευλάβεια και με τόση προσοχή τα λόγια του Κυρίου...

Η Σταύρωσις

πίνακας του Θεοφάνη του Κρητός
μονή Σταυρονικήτα Άγιον Όρος

Τη Μεγάλη όμως Εβδομάδα και το Πάσχα, όλη μου η «εκκλησία» ήταν, την Κυριακή το πρωί, η Ανάσταση που γινόταν στο ύπαιθρο, και κατόπιν η λειτουργία: Δεύτε λάβετε φως, Χριστός Ανέστη, Εν αρχή ην ο λόγος και καθεξής. Δεν μ' έβγαζαν έξω βράδυ, κι ούτε στα Νυμφία¹⁴ με πήγαιναν, ούτε στην Ακολουθία των Παθών, ούτε στη λιτανεία του Επιταφίου¹⁵, που μόνο την πένθιμη μουσική της άκουγα από μακριά, αν τύχαινε να ξυπνήσω τη νύχτα της Μεγάλης Παρασκευής. Έτσι, δεν ήξερα καλά τι προηγήθηκε απ' την Ανάσταση. Μόνο, από την Κυριακή των Βαΐων, πως ο Χριστός μπήκε θριαμβευτικά στα Ιεροσόλυμα. Αλλά τι έκαμε κει, τι τον έκαμαν, άκρες μέσες: Κάποιος Μυστικός Δείπνος, κάποιος σταυρικός Θάνατος, κάποια Ταφή σε καινό μνημείο... Τι να ήταν αυτά; Πώς να είχαν γίνει; Μόλις είχα μια ιδέα.

Κι άξαφνα... τα έμαθα όλα! Είχα μεγαλώσει, φαίνεται, εκείνο το χρόνο, κι οι γονείς μου με πήραν μαζί τους παντού. Έτσι, άκουσα και τα φοβερά εκείνα ευαγγέλια της Μεγάλης Πέμπτης και της Μεγάλης Παρασκευής και το Σήμερα κρεμάται!... Είδα και το Χριστό με το αγκαθένιο του στεφάνι στο μαύρο σταυρό, ένα μεγάλο Χριστό σαν αληθινό... Έπειτα τον είδα και νεκρό, ξαπλωμένο στο χρυσό Επιτάφιο (κι ο Χριστός του Επιταφίου στη Ζάκυνθο δεν είναι κεντημένος σε πανί, είναι ζωγραφισμένος σε ξύλο, σαν εικόνα περικομμένη, όπως κι ο Εσταυρωμένος). Και θυμούμαι ακόμα τι αλλιώςτικη εντύπωση, τι μεγαλύτερη χαρά μου έκανε το Πάσχα στην εκκλησίτσα την πρώτη φορά, αφού είχ' ακούσει πια κι ιδεί και μάθει όλα τα προηγούμενα. Μπορώ να πω πως αυτό ήταν το πρώτο μου Πάσχα.

¹³ παπάς, ιερωμένος

¹⁴ Νυμφίος, δηλαδή γαμπρός, είναι ο Ιησούς Χριστός και πνευματική νύμφη είναι η Εκκλησία.

¹⁵ η ακολουθία που ψάλλεται τη Μεγάλη Παρασκευή για την ταφή του Χριστού και η περιφορά του

Επιταφίου

Γιατί όλη τη Μεγάλη Εβδομάδα την είχα περάσει με το πένθος, με τη λύπη των Παθών. Είχα παρακολουθήσει το Χριστό στο μαρτύριό του, στην αγωνία του, στο θάνατό του· είχα ακούσει και τη Διαθήκη του, είχα παρακαθήσει και στο Μυστικό Δείπνο, είχα ακολουθήσει και την εκφορά του, κλαίγοντας μαζί με τη Θλιμμένη Μητέρα, που κι αυτή ακολουθούσε ζωγραφιστή σε μια μεγάλη εικόνα σαν αληθινή: ω γλυκύ μου έαρ, γλυκυτότατόν μου τέκνον ... Γι' αυτό το Χριστός Ανέστη μου έκαμε ύστερα τόση χαρά· γι' αυτό μου φάνηκε σαν μιαν υπέρτατη ικανοποίηση, σαν μια νίκη, σαν ένας θρίαμβος. Εκείνος που φόρεσε για εμπαιγμό ψεύτικη πορφύρα¹⁶. Εκείνος που ποτίστηκε χολή¹⁷ και ξύδι, και μαστιγώθηκε, και καρφώθηκε σε ξύλο, και πέθανε μαρτυρικά, σαν άνθρωπος, έβγαινε ζωντανός από τον τάφο κι ανέβαινε στον ουρανό σα Θεός!

Έτσι έπρεπε να είναι. Για να μου δώσει τόση χαρά η Ανάσταση, έπρεπε να προηγηθεί το Πάθος· για να μου κάμει τόση εντύπωση το Πάσχα, έπρεπε να γνωρίσω τη Μεγάλη Εβδομάδα. Μαθαίνοντας όσα έμαθα εκείνο το χρόνο, μάθαινα τη ζωή, που

Ο Ιησούς στον Γολγοθά

πίνακας του Θεοφάνη του Κρητός
μονή Σταυροδικία Άγιου Όρους

ώς τότε ήμουν πολύ μικρός για να την ξέρω, αφού οι γονείς που με φρόντιζαν και μ' οδηγούσαν, δεν με πήγαιναν παρά στις χαρούμενες κυριακάτικες λειτουργίες και με προφύλαγαν απ' τα λυπητερά, που δεν ήταν ακόμα για μένα. Έτσι και στη ζωή: Τη χαρά, την αληθινή χαρά, την κατακτούμε ύστερ' από αγώνα και αγωνία, ύστερ' από κόπο και λύπη. Πριν από κάθε μας Πάσχα, πρέπει να περάσουμε μια Μεγάλη Εβδομάδα.

Ω, αυτό το ξέρετε και σεις από τώρα. Μήπως την εβδομάδα των διαγωνισμών του σχολείου, που προηγείται από τη νίκη και τη χαρά του άριστα, δεν την ονομάζετε... Μεγάλη Εβδομάδα.

σας ασπάζομαι

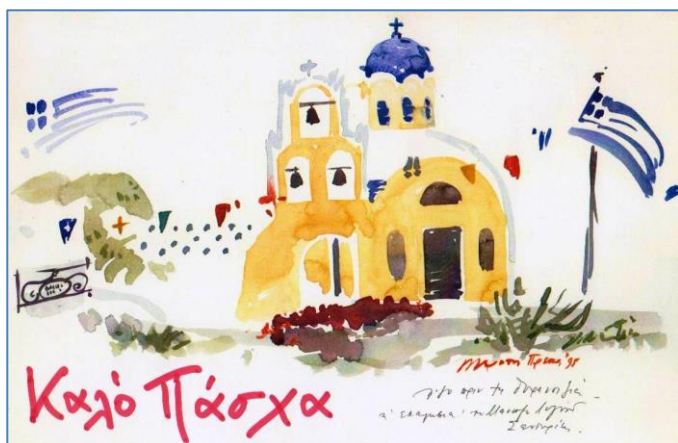
Φαίδων

¹⁶ ρούχο βαθυκόκκινου χρώματος που φορούσαν οι βασιλιάδες

¹⁷ δηλητήριο, φαρμάκι

2.1 Ποιο τμήμα του κειμένου του Ξενόπουλου θα θέλατε να διαβάσετε στη σχολική γιορτή για του Πάσχα και γιατί;

2.2 Ας μεταφερθούμε στην νύχτα λίγο πριν ο μικρός αφηγητής πάει για πρώτη φορά στην εκκλησία, για να παρακολουθήσει τη λειτουργία της Ανάστασης. Τι μπορεί να σκέφτεται και ποια συναισθήματα είναι δυνατόν να τον διακατέχουν; Γράψτε σας να είστε εσείς ο αφηγητής.

2.3 Στις Επιστολές του ο Ξενόπουλος προσπαθούσε πάντοτε να δώσει ένα μήνυμα στους μικρούς αναγνώστες του. Σε αυτήν την επιστολή ποιο μήνυμα επιχειρεί να μεταδώσει; Σας βρίσκει σύμφωνους το μήνυμά αυτό;
